

Víra VII

2. 12. 1985

KAZETA 1

STRANA A

Uvědomil jsem si, že to opravdu by nešlo takhle dál. Že už asi vám to musí nutně unikat a že tedy opakování matka moudrosti, a tudíž že si musíme znova připomenout, o co vlastně nám jde a proč se takhle prodíráme k problému zdánlivě tak odtažitému.

Obecně vzato je to proto, že nemáme, aspoň já nevím o mysliteli, nemáme myslitele, o kterého bychom se mohli opřít. Ten Jaspers nám něco umožňuje, ale vlastně nám to umožňuje jen negativně, že vůči němu vymezujeme ten svůj problém tak, že v tom vymezení se o Jasperse můžeme opřít jen negativně. To jest, je to jinak než on. A přitom je nejbliž, že? Těžko najít... tak ta svízel je v tom, že před sebou máme problém, který musíme formulovat po svém. A každé nové formulování problému je nesnadné, pokud nemá být triviální, banální.

To je ta obtíž. A musíme se k tomu tedy dostávat několikrát znovu, vždy z nové strany atd. Teď si to zopakujeme. Budu to říkat trochu jinak, než jsme to dosud říkali. To je vždy nutné, protože jinak se naučíme o tom mluvit, ale věc sama unikne.

Tak, ten náš problém vznikl v průběhu výkladu o filosofické kosmologii, kde jsme si ukázali ta tři hlavní místa, kde nás vnitřní logika uvažování vede mimo kontext tohoto světa a přesto nemáme žádné vodítko, jak se mimo ten kontext dostat, jak vykročit. Což jest tedy situace, která není jen filosofická, ale klade se i přírodní vědě, jak jsme si říkali. A kladla by se daleko naléhavěji, kdyby přírodovědci víc mysleli.

Takže náš problém je dvojí. Jednak: jak se dostat k té takzvané ryzí nepředmětnosti, jak jsme to nazvali. Je to negativní termín i pojem. Pojem to není v pravém slova smyslu, protože jakmile řekneme ne-předmětnost, tak je to jenom popření pojmu. To není de facto uspokojivě konstituovaný pojem. Respektive ještě jako pojem by to jakžtakž šlo, ale na závadu je, že to není pojem, který by stačil k tomu, aby organizoval příslušné intence k tomu, abychom tím konstitovali intencionální předmět. Pomocí negativního pojmu nemůžeme konstituovat intencionální předmět. Náš problém tedy je, jak se dostat k ryzí nepředmětnosti ve vidění světa, ve vidění skutečnosti. Jak to mít před sebou, když to nemůžeme udělat tak, že bychom to modelovali myšlenkově. A druhá věc je, jak to vůbec můžeme tematizovat. To patří k sobě, ale je to zvláštní problém. My se chceme dostat k nepředmětné skutečnosti, aby to nebylo jenom prázdné slovo, aby to nebyla spekulace. Na druhé straně našim problémem je, jak vůbec to tematizovat myšlenkově, tj. Jak najít způsob, jak o tom myslet? Když to nemůžeme modelovat... Tedy v minulosti existovala dvě řešení či hlavní dvě linie řešení. Zase, v detailu se to vše lišilo, každý to zkoušel jinak. Ale v zásadě v dosavadních filosofických dějinách existují dvě sorty, dva druhý řešení filosofických. A obě tato filosofická řešení jsou pro nás dnes v této situaci, v jaké jsme, myšlenkové, víme, neakceptovatelné.

[06:38]

Tak jeden ten způsob řešení filosofického, který je de facto pozdější a charakterizuje spíš moderní dobu je předpoklad nahodilosti, kontingence světa, v němž žijeme. To jest – no, když tak se k tomu vrátíme v diskusi, abych se dostal vůbec k něčemu, řeknu to jen tak trochu. Tento předpoklad té kontingence – svět je takový jaký je, protože jsme v něm, ukazuje se tak, ale že by se to dalo nějakým způsobem vyložit proč je takový, o to nemá smysl se pokoušet, protože nic takového nemá perspektivu. Sama otázka je falešná, tážeme se špatně. My můžeme poznávat, jak je ten svět, ale ne proč takový je. My můžeme sledovat souvislosti pouze uvnitř světa, ale ne proč je takový jaký je.

A tenhle ten předpoklad nahodilosti, kontingence světa je ovšem v rozporu s naší zkušeností, nebo přesněji řečeno s četnými našimi zkušenostmi. Poněvadž bohužel, nebo bohudík, jinak by to totiž nebylo možné, naše zkušenosti se světem jsou dvojího typu: my rozpoznáváme, že některé skutečnosti mají smysl a my rozpoznáváme, že jsou tady některé naprosto nesmyslné skutečnosti. My jsme schopni ve své zkušenosti prožít, zažít smysluplnost i nesmyslnost. A ten předpoklad kontingence, nahodilosti, předpokládá nebo znamená určitou interpretaci této dvojí zkušenosti, totiž, že tam, kde zažíváme smysluplnost jde o zdání anebo o něco, co si sami vytváříme, koneckonců také zdání vposledu, i když to může nabýt, není to jen iluze, nýbrž nějaká omezená realita, zatímco ta nesmyslnost je prevalentní, převládající, převažuje spíš než převládá.

No a to druhé filosofické řešení je předpoklad, že svět je rozvržen nebo chodí, funguje, podle jakéhosi preexistentního a de facto neměnného řádu. To neměnné je možno dát do závorky, protože existují pokusy, jak do toho řádu vsunout jakousi proměnlivost, ale ta proměnlivost sama má také svůj řád, který je vposledu neproměnný, respektive je to regres ad infinitum, furt dalším krokem popíráme to, co bylo předtím. Klasické je to, nejlépe je to vidět na takových popularizujících formulacích jako – vy jste se s tím asi už nesetkali, ale my jsme to museli důkladně studovat, znát téměř nazpaměť, zkoušky z toho skládat – koryfej marxismu, Josef Vissarionovič Stalin napsal, údajně tedy, podepsal se pod takovou malou brožurku, která se jmenovala *O dialektickém a historickém materialismu*. A to byl sukus toho vrcholného filosofického vědění. A tam se říkalo, že všechno se mění, a o kousek dál se říkalo, že všechno se mění zákonitě. A samozřejmě, myslícího člověka to nenechá spát, že, a já jsem tehdy měl – odpusťte ten regres ke vzpomínkám – měl jsem referát. Profesor Rieger si vymyslel, že se bude dlouze celý semestr referovat knížka amerického, marxistického údajně, myslitele, jakéhosi Sommervilla, o kterém dneska už nikdo nic neví, který rozpindal tu brožurku Stalinovu na takovou solidní asi skoro tři sta stránkovou knížku. No a tak referovalo se po jednotlivých kapitolách a já jsem si vzal jednu hned ze začátku – nejlépe je hned se přihlásit a až teprve se zvedne laťka někam, tak už to má člověk za sebou, a pak může kritizovat, jo, jinak je pak předmětem kritiky sám [smích]. Nejlépe je brát si hned jako první nebo druhý. No, tak jsem tam přišel také k tomuhle no a řekl jsem, co já mám tady střílet do Sommervilla, tak jsem prostě přímo – do maršála. No a byla z toho obrovská diskuse a také nějaké jednání ještě mimo, ale důležitá věc je tato, jenom – mě to už tenkrát dráždilo, ale když to domyslíte, tak vás to musí dráždit taky. Pokud je pravda, že se všechno mění, tak se musí měnit i ta zákonitost, podle které se to mění. A ta zákonitost se mění jak? Všechno se mění zákonitě, tedy i ta se musí měnit zákonitě. Ale ten zákon, podle kterého mění zákonitost, se musí taky měnit! A tak dále, jo – to

je ten regres *in infinitum*. No prostě tohle se už ve středověku neuznávalo, natož v moderní době. Takhle to nejde řešit!

[14:38]

Nakonec někde je třeba udělat dost. Tak buď se všechno mění, a potom tam musí být nějaký moment kontingence, to jest něco se mění, ale už ne zákonitě. A ta zákonitost mezi tím se dá smáčknout, to jde o to, jak to kvantitativně vyjádříme, to je známá věc – když nám něco narůstá strašně pomalu, tak si místo normálního lineárního vyjádření vezmeme logaritmické a máme to přehledné, že. Čili tímto způsobem si můžeme způsobit, že tu zákonitost si smáčkne a zaměříme se na tu kontingenci, že – a máme tam tedy tu kontingenci a je to evidentní, čili v tom případě neplatí, že všechno se mění zákonitě. Anebo je nějaká zákonitost původní a všechno se pak mění podle ní, že. No ale tato zákonitost sama se nemění. To je to druhé řešení. Že existuje jakýsi preexistentní rozvrh, který se prosazuje. Tedy mezi tímhle tím dvojím řešením není smíru. Jedině nějaký podvodný, že se řekne, soudruhu ty to bereš metafyzicky, musíš to brát dialekticky, že, no a je na mně, abych to bral dialekticky – ale jak to se má tedy brát, to už někdo neřekne. Ale to je jiná věc.

Na takovýmto jednoduchém příkladu si můžeme ukázat přehledně něco, co je zakamuflované do různých velkých konceptů, ale nakonec každý ten koncept patří na jednu nebo na druhou stranu. No a ten svět, který je rozvržen údajně podle nějakého toho preexistentního plánu a plánu může být v uvozovkách, to se tím nemyslí, že tady je někdo, kdo plánuje. To je prostě nějaká struktura, nějaký zákon, zákonitost nebo něco takového, nějaký rozvrh. Za tím nehledejme nějakou osobu, která to rozvrhuje. Jestliže ten svět je takto rozvržen, no tak vposledu ta kontingence buď je jenom zdánlivá. To jest kdyby tady byl absolutní duch, dokonalý matematik, který by měl veškeré informace, nejdetailnější informace o kterémkoli okamžiku našeho vesmíru, tak jako dokonalý matematik vypočte kterýkoli okamžik jiný do minulosti i do budoucnosti. Tedy nám to uniká, protože nejsme absolutní duši a dokonalí matematici, ale v zásadě je možný to všechno takhle dát do formule a vypočítat. Tento svět běží jako dokonalý stroj hodinový – tenkrát si představovali hodinový, my bychom dnes řekli něco jiného, ale to je ono. Ta kontingence je jenom zdánlivá, poněvadž my jsme omezené bytosti, které nejsou schopné registrovat všechny ty okolnosti. Proto se nám něco zdá tu a tam vybočovat z těch omezených, z toho omezeného pochopení určitých souvislostí, poněvadž tam intervenuje něco, o čem už nevíme. Tak nám to připadá jako že to je výjimka. Ale kdybychom to všechno zvládli jako ten Laplaceův absolutní duch, tak pro nás tady je jenom tedy kauzální dějství, mimochodem takto si představoval, v duchu Laplaceově, svět Einstein. Proto také odmítal přijmout Plancka a jeho kvantovou teorii – doposledka byl vůči ní nedůvěřivý, no a pak se to nějak přes Einsteina všechno převalilo, tak si dal pokoj, ale nikdy to neměl rád, kazilo mu to tu jeho představu po světě.

[19:55]

Tak tohle jsou ty dvě tradice, nebo dvě možnosti v dějinách se prosazující, jak pochopit fungování světa. Oběma těmto tradicím je společné, že jaksi veškerý důraz – a to je zas když se řekne důraz, tak to vypadá relativně – když řeknu veškerý důraz, to znamená, že se připouští jenom danost. Pozitivní danost. To jest předmětnost. Buď se předmětná danost udělá ze světa samotného – je to dáno jak je to dáno, anebo se ta předmětná danost předsune před ten svět a

potom je tady jakýsi rozvrh podle kterého ten svět pak běží. Takže je tady jakási absolutnější danost než ten pouhý daný svět. Proto také pokud je ten svět jenom sám daný bez předsunutí absolutní skutečnosti, nějakého toho rozvrhu věčného, tak mluvíme o té kontingenci, pokud je předsunutá ta absolutní nějaká skutečnost, tak pak mluvíme o nějakém tom preexistentním plánu, přičemž ten plán jak říkáme bez plánovače.

Tedy, uděláme krok dál. Ryzí nepředmětnost, to tedy, co jsme my tady tak se pokoušeli vykrouhat trošku, i když nikoli tak, že bychom konstituovali příslušný intencionální předmět. Ryzí nepředmětnost nelze pochopit jako danost. To jest nejenom jako danost tohoto světa, to je evidentní, poněvadž náš problém vznikl právě, že my jsme vyšetřováním vlastností tohoto světa dospěli na některých místech nebo momentech svého zkoumání jsme dospěli k nutnosti překročit tu danost světa a octli jsme se v potížích jak, jak to máme vůbec udělat. Tak, není to danost tohoto světa, ale nemůžeme to pochopit také jako danost jiného typu, jo, to jest právě to předsunutí nějaké té absolutní skutečnosti, absolutní danosti před ten svět nebo nad ten svět. Takže: ryzí nepředmětnost nelze pochopit jako danost jakéhokoli typu, to jest ani jiného typu než je nám známa z běžné zkušenosti, ale tu ryzí nepředmětnost nemůžeme také pochopit jako nicotu, což by nás vedlo rovněž zpátky k těm dvěma možnostem, protože ty právě předpokládali, že nic jiného není než buď danost světa jenom, s tím to končí anebo danost světa a předdanost té absolutní skutečnosti.

[24:00]

Podle dosavadní filosofické tradice právě teď jsme dospěli k paradoxu, rozporu, z něhož není východiska. Jestliže něco není daná skutečnost, ani nicota, no tak co to je, se vás zeptá dosavadní tradice filosofická. Co to je? A my řekneme, že to je blbá otázka. Jakmile se řekne co, očekává odpověď, že něco a ono to žádné něco není. A zároveň to tedy není nic. Tedy nemůžeme říct, že to je nic. Není to ani něco ani nic. To je náš problém. To znamená, že například jako v poukazu na presokratiky odmítám na jedné straně každý typ arché. Jakkoli adaptovanou myšlenku arché, jakkoli předělanou, vylepšenou, prostě není arché, odmítám. A na druhé straně ovšem také odmítáme imanentismus sebeorganizujícího světa. Že tedy ten svět se organizuje sám. My právě potřebujeme – proč, to nebudu teď říkat, poněvadž to jsme si říkali již mockrát, proč to nemůže být ten svět sám, který se sám organizuje, protože to odporuje všem vědeckým nárokům nebo principům, kritériím, poněvadž jak se ten svět může organizovat, když ten proces organizování znamená přechod od více pravděpodobného k méně pravděpodobnému? To není možný. Vědecky víme, jak se méně pravděpodobné stává více pravděpodobným. Jak se informace kazí, jak dědičností se předávají vlastnosti pomocí genů, pomocí třeba DNA, RNA, přepisem atd. – a tak se to udržuje, ale dochází tam k chybičkám. To jako víme. Předávají se informace a dochází k šumu. To víme. Ale jak se šum může změnit v informaci, to nám připadá jako nesmysl. No a přitom víme, že celý 4,5 nebo 4 nebo 3, 5 miliard let trvající vývoj živého, nevíme přesně kolik, ale rozhodně je to víc, než 3,5 miliard let, čili daleko největší část trvání Země a sluneční soustavy, která trvá asi 4,5, tak celou tu dobu se život organizuje od stavů více pravděpodobných k méně pravděpodobným. To je prostě naše zkušenost, to víme.

No a teď věda se s tím snaží nějak vypořádat a myslí si, že nám to vyloží tím, že řekne: no jo! Ale to je proto, že září slunce a je možný, prostě ta entropie de facto převládá a tím, že jsou tady

nějaké negentropické procesy, jediné díky tomu že ta entropie jde rychleji kupředu – tím si myslí, že vysvětlí vývoj k stále nepravděpodobnějším stavům. Stejně tak prostě, já nevím, no tak – kdybychom vysílali čím dál víc šumů, proč by z toho nevznikla najednou informace, že? To se považuje za vysvětlení. No ale to jsem vlastně neměl tady u toho se zdržet, já jenom proto, aby bylo jasné, proč to nemůže být imanentismus sebeorganizujícího světa.

No a teď kromě téhle dvojí filosofické tradice je tady ještě další tradice náboženská, tzv. myticko-náboženská. No a ta si řeší problémy tohoto typu tím, že tam někam strčí jakéhosi nadčlověka, jo, jakýsi jo nějaký nadřazený subjekt, že. Takže potom pochopitelně, tím je to vlastně vyřešeno. Je to de facto to co dělali řečtí autoři, když tam najednou potřebovali seslat Apollóna nebo Herma nebo nějakého toho boha, aby vypadal, že jde a přichází z nebe, tak tam udělali takový speciální blázinec, takový madla, on na tom seděl, oni ho spouštěli na provazech dolů a říkali tomu mašina na boha. Deus ex machina to je, že přišel bůh z té mašiny, přišel najednou na jeviště. Tak tohleto je ta běžná tradice, která samozřejmě není takhle blbá, ale něco z toho tam zůstává. Je to tam prostě. Je to falešné řešení. To je také důvod, proč náboženství jde od deseti k pěti a i když jsou takové vlny občas, že jako například teď tady máme malou vlnu, v Polsku je větší vlna – tu a tam se na ... tak je to jenom vždycky dočasná věc a není dovoleno se tím nechat mást. V podstatě jde o závěrečnou fázi rozkladu mýtu, která je zachraňovaná určitými takovými umělými prostředky – a to je to období toho rozkladu – to je náboženství.

[31:10]

Já už jsem to říkal několikrát, zopakuji – zatímco mýtus dovedl integrovat lidský život tím, že to, na co nedovedl reagovat, jako by pro něj nebylo, tak náboženství už nemůže nerespektovat to, co se vymyká té integrující schopnosti mýtu a proto tedy náboženství to řeší tak, že ty zbytky toho mýtu, který ještě něco můžou integrovat, pochyťává do jakýchsi rybníčků a kaluží a ty má na neděli. A to ostatní prostě přezírá a tomu říká, to je to profánní, to každodenní, to není důležité. Rozhodující jsou ty slavnosti, svátky, bohoslužby. Čili rozděluje svět na dvě části – profánní a sakrální – ta posvátná část, ta je to rozhodující a na té profánní nezáleží, to se musí nějakým způsobem přetlouct, že. To je podstata náboženství. Že z toho mýtu zachovává jakési relikty a integruje je do těch posvátných časů a prostorů a tamto holt ostatní nechává, poněvadž to je neintegrovatelné tímto způsobem, k tomu má jen takové všeobecné generalizující připomínky. Toto je situace, v které žijeme.

Tedy jestliže jsme kritičtí vůči metafyzice, musíme stejně být kritičtí vůči religiozitě, protože to jde spolu ruku v ruce. A jestli došlo k té takzvané sekularizaci, to jest k tomu odbožstvení přírody a společnosti atd., tak největší zásluhu o to má křesťanství a ta největší absurdita je v tom, že to křesťanství samo sobě rozumí jako náboženství. To je ten dějinný omyl, ironie dějin a z toho jsem zvědav, jestli se církve a křesťané někdy vzpamatují a pochopí, že jsou v hlubokém omylu, poněvadž jestli dneska někdo udržuje metafyziku, no tak to jsou jednak přírodovědci ze své filosofické nevzdělanosti a potom teologové a věřící. Ti si myslí, že ta metafyzika, to je ta vůle k víře – náboženství je metafyzika, vůle k víře, která si dělá ty louže a rybníčky, že? anebo která to všechno vystrkuje mimo tento svět. S tím ovšem nestačí, vždycky nějaký ty rybníčky potřebuje, poněvadž na něčem se to musí demonstrovat.

A celá ta tradice, kdo pochopí, jo – ovšem přesvědčovat – já jsem měl tu čest na vlastní kůži zažít, co to je přesvědčovat o tom, že křesťanství v podstatě je proti náboženství a že jestliže to nikdo nepozoruje, tak je to jenom proto, že si to křesťani nikdy neuvědomili a propadli hlubokému omylu. Dá se to prostě dokazovat, já jsem to tady dokazoval – ta linie jde už od SZ proroků a jde furt dál – no a tohle prostě došlo k naprostému zmatení, takže to, co říkám, vypadá jako absurdita, ale je to tak.

[35:38]

Samozřejmě, berte to s rezervou, ale já musím říkat je to tak, poněvadž jsem o tom hluboce přesvědčen. No a tedy náboženství, respektive tedy už mýtus se dopracovalo pojetí, které sice poskytuje lepší možnosti než obě ty filosofické tradice, o kterých jsem tady předtím mluvil. Protože přeci jenom ten svět, který je řízen a nad nímž vládne jakýsi superčlověk – je lidštější než ten svět, který buď je bez vlády a řídí se sám, anebo který je řízen takovými absurditami jako např. je voda nebo apeiron nebo čtyři prvky anebo ideje, to je jenom o něco málo absurdnější, no ano čísla u Pythagory atd. To je skutečně svět šíleně nelidský.

Takže to náboženství má jistou pozitivní stránku, že tedy tak nějak té zkušenosti, pokud někdo se nenechal zvlášť oslepit, nenechal si uměle pomoci vědy vydloubat obě oči, tak prostě vidí, že nějak je blíž pravdě než je ta filosofie – v této věci. Ovšem pro svou antropomorfičnost – jo, to jest, protože sice to její Jsoucno, na kterém to všechno, ta danost, na které to všechno visí, je lidštější, ale furt je to danost. A svým způsobem, protože je lidštější, tak má některé velmi problematické a podezřelé rysy, na které poukazoval už Hésiodos třeba nebo Xenofanés a později Platón ústy Sókratovými – v té linii řecké – a na co poukazovali ještě jiní.

Takže to náboženství, jednak tedy sociologicky a dějinně vzato jde do háje, to prostě nemá perspektivu, to už nikdo nevzkřísí skutečně, stejně jako nikdo nevzkřísí mýtus, to je prostě pasé záležitost. Jenomže to jde pomalu, no tak samozřejmě to nějakých pár set let vydrží, ale to neznámá jako že se máme tvářit jako že to bude na furt. Dneska už je všem rozumně myslícím lidem jasné, že už jsme se z toho tak nějak odloupli, že tohleto už není perspektiva, že to je vysloveně jako když prostě po buržoazní revoluci furt ještě některý feudálové doufají, že zas dostanou ty své hrady a zámky do toho a zase budou mít nevolníky atd. – to je něco – tahleta perspektiva taková.

No a, co z toho vyplývá? Že před námi se otvírá nutnost hledání nových způsobů myšlení, které nám dovolí ryzi nepředmětnost jako ryzi nepředmětnost – a ne z ní dělat předmětnost. To znamená: my si uvědomujeme, že vyrůstáme z jisté tradice, která jde k čertu, ale jsme v ní až po krk a ještě žádnou jinou nemáme, to je ta naše svízele. Proto jsme dnes v krizi, myšlenkové, poněvadž my neumíme ještě myslet jinak, a zároveň víme, že potřebujeme myslet jinak. To je ta naše svízele. Čili musíme hledat nové způsoby myšlení. A to zejména proto, že se bez té ryzi nepředmětnosti nemůžeme obejít, ale také proto, že se nemůžeme už obejít – a tam vlastně, tak to vzniklo – my nemůžeme skutečnost dostatečně uspokojivým způsobem chápat jako ryzi předmětnost. My víme, že už to nestačí.

My jsme se naučili chápat skutečnosti podle vzorů těch umělých věcí, které jsme dělali. Když si vzpomenete, když uvážíte, příklad třeba – atomisté říkají, ti jsou nám blízcí, protože dodnes ještě věříme na atomy, atomisté říkají, že skutečnost, to je zdání, to jest horký, teplý, studený, červený, zelený, tvrdý, měkký, velký, malý, pohybující se, nepohybující se – všechno je zdání. Ve

skutečnosti jenom atomy a prázdno. Psy, kočky – všecko je zdání. A teď si představte, co to je atomos? No, to je řeznický pojem, říká Kozák, můj učitel. Protože to je to, co se nedá rozčtvrtit, rozřezat, to se nedá rozsekat. No kdo by myslel při uvažování o skutečnosti na sekání, na rozsekávání, že jo? No to je řeznické. Takový řezník to je – ten možná takovej jako v sobotu když přestane, že už vyprodal všecko a teď prostě mu táhnou myšlenky hlavou, tak si říká no a kdybych tu kost vzal a sekal a sekal a furt sekal na čím dál menší a menší kostičky a ještě menší částičky kosti, že, furt to bude kost – a furt ještě budu sekat – tak co – nakonec přestane to být kost? Anebo – bude to taková nejmenší kost a už dál nedělitelná? Byl to fór, ale mě se líbí. Je to řeznický pojem a-tomos.

[43:20]

Na tom je nádherně vidět, jakými prostředky člověk filosofoval – u těch ostatních to najdete stejně, tady je to jenom takové krásné, přesvědčivé. Takže: my potřebujeme nejenom tedy uchopit tu ryzí nepředmětnost, což vypadá strašně spekulativně a vypadá to jako že se dostáváme zpátky k těm absolutním duchům hegelovským, k tomu Ur-Subjektu Fichtově a Schellingovi a těmhletěm idealistům nebo já nevím k čemu – tak to může vypadat na první pohled – ale, my to potřebujeme to nové myšlení i k tomu, abychom nějak myšlenkově lépe pojali, uchopili, už i ten pojem – pojmut, zajmout, vojenský termín – uchopit – to je to násilnictví, co v tom je – a to máte ve všech jazycích – ten typ toho řeznického myšlení, prostě uchopit! Pojem, to je pojmut, uch, do chapadel to pojmut. To je za tím vším. Celá ta tradice starých Řeků až do dneška, to je násilnická tradice. A všude je rozhodující to uchopení, ujařmení. No, v nejnovější době se to trochu jako uvolňuje, takže teď už tady člověk není proto, aby uchopil a stiskl jsoucí, nebo bytí, teď už ho pase – největší filosof 20. století tedy už toho řezníka převychoval, že už neseká, ale ty krásy pase. To je velký pokrok! A to je pokrok, v kterém jsme se my narodili, do kterého jsme se my narodili a v kterém my myslíme. To si neděláme tady srandu na cizí účet, nýbrž na vlastní účet. No a když hledáme ten nový způsob myšlení, že, a přitom tedy zároveň si jsme vědomi, jak nejsme schopni toho myšlení nového a jak furt myslíme tím starým způsobem, tím jsme nuceni, sami se nutíme k tomu, abychom pochopili, v čem spočívá to naše blbé myšlení.

My víme, že je blbé, neumíme to jinak, no ale to nestačí vědět, že je blbý. Když nemáme jiný, tak musíme aspoň se pokusit najít, jak moc je blbý, kde přesně je blbý, do jaký míry je blbý, že? Ono nebude úplně blbé, ono také někdy funguje. Čili my musíme zjistit, kde jsou ty vady. Kde nám ještě funguje a kde na to už nesmíme spoléhat. To je přesně. S Eukleidovou geometrií, no samozřejmě, no to neplatí nikde, to už víme, že neplatí v tomhle světě, jenomže za určitých okolností, v jistých omezených...

KONEC STRANY A

STRANA B

Můžu ještě chvilinku? Aspoň tedy do nějakýho... to je hrozný, já jsem probral pět bodů.

Takže – nejde jenom o nutnost hledání nových způsobů myšlení, protože my jsme jakoby na lodi uprostřed moře a teď se nám ta loď rozkládá. No my nemůžeme z té lodi vylézt, rozebrat jí a sestavit novou, poněvadž se mezitím utopíme. My nemáme kam vylézt, my jsme na té lodi.

My tu loď musíme přestavět za jízdy, to je náš problém. My nemůžeme z myšlení vylézt a začít jinak, to nejde. To je ten náš problém taky. Čili my musíme jako zvláštní téma si zvolit a velkou pozornost věnovat otázce toho předmětného myšlení, té dosavadní tradice, abychom lépe rozuměli, co děláme blbě a proč to děláme blbě, i když nevíme ještě, jak líp. No a samozřejmě se tím budeme zabývat s tou perspektivou, poněvadž nemůžeme se tím zabývat jenom takovým pozitivistickým způsobem, že ukazujeme, jaké blbosti z toho vyplývají a kam to vede, že? To nám nepomůže. My to děláme proto abychom zjistili, kde máme začít s tou restrukturací, s tou přestavbou, kterou musíme provést tak, abychom se neutopili. To jest nemůžeme vytáhnout z té lodi například kýl, protože v tu ránu se nám loď rozloží celá. Když se nám začne rozkládat loď na moři, tak co uděláme? Nejdřív si musíme udělat nějaký prám či nějaký vor z nějakých zbytných prken a trámů, na který si dáme své nejdůležitější svršky, a pak můžeme přestavovat tu loď. Ten prám nemůže být moc malý, ale přitom to bude jen prám. My nemůžeme stavět novou loď, protože na to nemáme, to bychom museli rozebrat tu starou, a už jsme v moři utopení. My tu dosavadní loď musíme nechat, aby jakžtakž plavala a teď vedle toho něco musíme zkoušet – to je všechno metafora, ale platí to přesně o tom, co děláme.

No když my teď budeme vykládat o nepředmětné skutečnosti, tak furt ať chceme nebo nechceme, tisíckrát si můžeme říkat, že z toho nesmíme dělat žádný intencionální předmět a že to nesmíme modelovat jako věc, jako jsoucno – to si furt musíme připomínat, ale nepomůže nám to, my furt budeme mít tendenci z toho to jsoucno dělat. My si musíme vybírat nějaké ty trámy, co jest trámy? Nějaká témata, která samostatně nějak můžeme probírat, analyzovat, aniž bychom to celé nechali sesunout. A tam na tom si to trochu nacvičíme, mezitím stále myslíme starým způsobem, ale na nějakých tématech si zacvičíme nový způsob. Čili musíme počítat s tím, že nějaký čas budeme bilingvální, že budeme mluvit dvojí řečí. To je jeden z důvodů, proč jsem proti tomu mluvit o Bohu, jak dělá Jaspers, jak víte – to je pro něj filosofické téma. Když říká, jaké jsou hlavní body, hlavní rysy filosofické víry, tak první je, že je Bůh. Já jsem proti tomu, protože tím si zavlečeme toho červotoče do těch prámů, z nichž stavíme novou loď. To je špatně řečeno, červotoč, ono to žere daleko rychleji [BURÁCIVÝ SMÍCH]. Červotoč, tomu to trvá dlouho. Takže potřebujeme analyzovat dosavadní způsob myšlení v té perspektivě – nikoli bez perspektivy, to nejde – to prostě je k ničemu to analyzovat jenom co do faktičnosti, nýbrž my to musíme analyzovat v perspektivě nutné restrukturyce toho předmětného myšlení, poněvadž my to předmětné myšlení nechceme zahodit vcelku – nám se v leccems bude hodit. Vždyť my víme, že to funguje v leccems.

[05:35]

Vždyť věda není nic, věda není bláznovství – moderní přírodní věda – ta funguje, jenomže nám nedává odpovědi na to, co hlavně potřebujeme. Ta nám dává odpovědi na to, co nás spíš ohrožuje. Přesně nám řekne, co nás ohrožuje, ale jak se tomu ohrožení vyhnout, to nám neříká, leda že nám dá nějaké ještě větší ohrožení, kterým to vyváží. To je zase metafora, ale...

Takže perspektiva restrukturyce předmětného myšlení vedle té perspektivy nového myšlení. Víme, že i napříště budeme muset myslet tak, že ty předmětné intence našeho myšlení musí být organizované, my se na to nemůžeme vykašlat na ty předmětné intence, i když naším hlavním zájmem budou ty intence nepředmětné. No a zcela zvláštní – tím končím, zcela zvláštním předmětem zájmu kromě tohotohle, se stává vzájemný vztah mezi 1) ryzí

nepředmětností a konkrétní skutečností, to jest pravými jsoucnými, jak jsme říkali – jaký je vztah mezi tím – a vztah mezi tou nepředmětností a předmětností, které jsou vnitřně integrované do těch pravých jsoucných. Čili máme dvojí problém: jaký je vztah mezi nepředmětnou a předmětnou stránkou konkrétních srostlých integrovaných pravých jsoucných a 2) jaký je vztah mezi ryzí nepředmětností, která není nepředmětnou stránkou žádného jsoucna ani všech jsoucných dohromady celého světa, to není tak – a mezi jednotlivými jsoucnými, eventuelně celým světem, pokud je to jsoucno, což nevíme, to jsme si nechali otevřené. No a když tedy teď problémem je ten vztah mezi obojím, čili my musíme hledat – nejde o vztah formální, ale reálný, to jest o vztah, který je procesem. Rozdíl je vám jasný: když řeknu, jaký je vztah mezi těmito lyžemi a těmito lyžemi, tak oni nemusí mít vztah vůbec žádný reálný, ale já můžu formálně zjistit, že jedny jsou o deset centimetrů delší než tamty druhé. To je také vztah, ale těm lyžím je to úplně ukradené. Naproti tomu, když jsou z jednoho dřeva, z jednoho stromu, tak ten vztah je úplně jiný, než když jsou z jiných stromů a z jiného dřeva. To je reálný vztah. Kdežto jestli jsou o 10 centimetrů delší či kratší, to je formální vztah.

Čili nám nejde o formální vztah mezi nepředmětnou a předmětnou skutečností, to jest pojmově to můžeme klidně vyložit, ale nám jde o ten reálný vztah – ne jak je to mezi pojmy, ale jak je to ve skutečnosti. No a – k reálnému vztahu může docházet jenom tam, kde dochází ke kontaktům mezi oběma. A my jsme si říkali, že místem, kde dochází ke kontaktu mezi ryzí nepředmětností a pravými jsoucnými, že je ekstáze, ovšem říkali jsme si to u člověka a uvědomujeme si, že jsme tím strašně redukovali problém ve smyslu antropismu a my to teď chceme kosmologizovat, chceme prostě to pojmut tak, aby to platila pro všechna pravá jsoucna, nejenom pro člověka. A to je náš problém, že – jak tohleto zase. Takže tady skončím.

[V 11:45 KONEC VÝKLADU A PAUZA]

[] odmítáte možnost, že by vývoj světa nebo společnosti bylo možno chápat jako kauzální souvislost mezi příčinami a následky – nebo pouze jako tuto kauzalitu – znamená to tedy že snaha přírodovědců nebo stoiků vysvětlit nějaký minulý stav světa nebo společnosti z těch stavů, které předcházeli jakožto jistou nutnou následnost vyplývající ze snah předcházejících, že tedy tato snaha je jako mylná nebo nedostatečná?

LvH Ne, Ta snaha je legitimní. A věda, jak se vypracovala a jak nyní pracuje atd. to musí dělat, mně jde o to, že když postihneme kauzální souvislosti ve světě, tak jsme ještě nepostihli svět. A ne v tom smyslu, že jsme ještě nepostihli celek světa, nýbrž ani žádnou jeho část. Prostě je to asi tak, že svět funguje ne pouze díky kauzálním souvislostem, ale díky tomu, že ty souvislosti jsou odněkud někam a že jsou omezené a že mezi nimi zbývají mezery, bubliny, které kauzálně zaplněny nejsou. Kauzálně vyvolané to, co se v těch bublinách děje není kauzálně vyvolané. To jest uprostřed světového dění jsou některé skutečnosti kauzálně vyprodukované nějakými příčinami, ale jsou také skutečnosti, které žádnou kauzální antecedenci nemají, to je asi tak zhruba řečeno. Jak to je detailně, to je další záležitost, ale možná že bych ještě naznačil jednu věc další.

Především je totiž třeba provést zde jakousi kritiku kauzalizmu, to jest toho postupu, který odhaluje ty kauzální souvislosti. Co to vlastně je kauzalita, pojetí kauzality. Je to plně rozporů. Existuje taková velmi stará tradice, která vidí kauzální působení tam, kde se nic nemění. Což je rozpor sám v sobě. Jaképak působení – když se nic nemění, tak je to nepůsobení. Výrazem této

koncepte je ta *causa equat effectum* – příčina se rovná následku. To je pro striktní kauzalitu sledovanou přírodními vědami, poněvadž mluvit o kauzalitě v dějinách, je další záležitost a tam ty laky, v kterých je možno utopit každého kauzálního teoretika jsou obrovské a tam by se toho vešlo, ale v té přírodní vědě, tam je to daleko přehlednější.

Prostě – existuje pojetí, že obě strany rovnice jsou vlastně identické. Tam, kde není možno prokázat identitu toho, co předcházelo s tím, co následuje, tak nevíme, co se stalo, nemáme to ještě poznané. Proto dochází k tomu přesunu na kvantifikaci. Takovým tím výronem kauzálního myšlení jsou třeba věty termodynamické, zejména zákon o zachování energie, co to je – zákony zachování vůbec, které teď jsou rozšířeny na všechny možné úrovně v podstatě stojí na té bázi *causa equat effectum* – to nejpodstatnější zůstává zachováno, mění se jen to na povrchu. A ten kauzální vztah je prostředkován právě tím, co se nemění. Toto je v rozporu se sebou, samozřejmě a se zkušeností. A pak je druhé pojetí, které bylo ovšem otřeseno v dějinách filosofie, totiž že příčina je něco jiného než následek a že kauzální vztah nespočívá v tom, že tady je v souvislosti to, co je příčině a následku společné, nýbrž že to je vztah mezi dvěma skutečnostmi, které se liší od sebe.

[16:38]

No a tady zasáhl Hume a řekl, že to je právě absurdita, že to je hypostaze, že to je libovolná metafyzická konstrukce, že jediné, co můžeme pozitivně držet je, že až dosud vždycky, když bylo A, tak bylo B. Ale nahlédnout, proč po A přichází B, nelze. To jest, co je kauzalita, nevíme, nikdy vědět nemůžeme, proto je zbytečné o tom mluvit, je to metafyzický nesmysl, my můžeme mluvit jenom o pravidelnosti výskytu dvou jevů, z nichž jeden vždycky předchází a druhý následuje. To je vše. Je to otázka statistiky. On užívá toho příkladu – jsme zvyklí, že po dni vždycky přichází noc a po noci přichází den, a tudíž bychom měli říkat, že noc je příčinou dne a den je příčinou noci. Neříkáme to proto, poněvadž jsme si to převedli na jiné věci, které se opakují, ale ve skutečnosti je stejná situace ve všech případech a my nevíme, když se srazí dvě koule, proč odletí jedna tamhle a druhá tamhle. Prostě to nevíme, proč to je. My jen popisujeme, že vždycky když je takhle, tak to dopadne takhle. No, to je ten rozklad koncepte kauzalit. A de facto řešení nebylo nalezeno. Takže já jsem sám pro sebe si udělal tento závěr – kde se může právem mluvit o kauzalitě, to je tam, kde se nic neděje, kde zůstává něco zachováno, čili u setrvačností – tam kde jsou setrvačnosti, tam je možno mluvit o kauzalitě. Naproti tomu všude tam, kde se příčina a následek od sebe liší, kdy nezůstává něco zachováno, tak místo o kauzalitě, která předpokládá, že příčina působí následek je lépe mluvit o reaktivitě, kde následek reaguje na příčinu. Ale já vím, že to na první pohled nemusí být přesvědčivé. Ale asi tolik – kauzalita, která by přesahovala pouhou setrvačnost a přírodní zákony, respektive zákonitosti, abychom to rozlišovali správně, zákon je ten popis a zákonitost, to je ta skutečnost, to jsou setrvačnosti.

[19:58]

[] věda může legitimně pracovat s tou kauzalitou, ale že si nesmí myslet, že tím popisuje skutečnost, svět, ani jeho část, ... tak vlastně říkal, že z toho, co jsi vykládal, tak mi vyplývalo, že ta kauzalita je vlastně částí světa?

LvH Ano, jenomže ne tak, že bychom řekli, že tadyhle v tomhle kousku je kauzalita a mimo – je částí, ale ne tak, že by to bylo oddělitelné. To znamená, že když si vyberu část světa, jsou tam nějaké souvislosti kauzální a nějaké nekauzální.

[] Takže když si přírodovědec vybere tu část světa, kterou se zabývá jeho věda...

LvH Ano, to je abstrakce. Jistě, přírodovědec prostě místo skutečností, jak je, se zabývá jenom abstraktem skutečnosti. Čili takzvané universum vědy není žádné universum. To je multiversum. Každá věda má svou nějakou vrstvu či písek, ale to je vše špatně – zkrátka svou abstrakci universa.

[] K těm změnám způsobu myšlení. Bylo zde řečeno, že nelze odvrhnout při tomto postupu ty předmětné intence, ale že v centru našeho zájmu budou intence nepředmětné a že je třeba postupovat restrukturační předmětného myšlení. To předpokládá to, že budeme dělat nějakou analýzu dosavadního způsobu myšlení, ale ta analýza se bude dít stále tímto myšlením. Je z toho východisko – domníváte se, že tímto postupem lze dojít ke změně?

[22:08]

LvH Když to takhle řeknete, tak díky tomuto, že jste převzal metafyzický způsob myšlení, tak se to jeví jako neřešitelné. Ale chyba je v té metafyzice, nikoli v té věci. Podívejte se, když někteří savci narostli a ztloustli a zbachratěli tak, že už se skoro nemohli hýbat na souši, tak se vrátili do moře – ti největší se vrátili do moře – to vypadá blbě, že o tom mluvím, ale to je řešení naší otázky. Přeložím vaši otázku: myslíte si, že když ta hmotnost určitého příliš prerozlého živočicha je tak velká, že mu drtí kosti, které nejsou na to dost silné a že mu tlačí na hrudník, že už ani dýchat nemůže, že mu dovolí přesto přežít? No nedovolí, pochopitelně. Jenomže teď je zde nový faktor – kdo by to řekl, že zvíře, které má sice dávné předky z vody, ale vylezlo na břeh a usalašilo se na souši, že se zase vrátí do vody? To je neočekávaný zvrát ve vývoji, který najednou umožní tomu organismu, ne jednotlivému pochopitelně, nýbrž tomu rodu či druhu, umožní přežít, přestože již to k přežití nebylo. Aplikace pro náš případ. Vy říkáte: potřebujeme nové myšlení, ale můžeme se k tomu dostat jen přes totéž myšlení. Co to je to totéž? Je myšlení, které rozpozná svou blbost, své nedostatky, tímž myšlením, kterým bylo před tím, než to rozpoznalo, i když nic než to rozpoznání nového tam není? To už je nové myšlení, to je počátek nového myšlení, to už není totéž myšlení, to už je první krok, i když neví jak dál. Čili je to řešitelné, samozřejmě je to řešitelné. Ovšem není to řešitelné tím způsobem, jak to bylo u těch kytovců, protože oni to tam nevěděli, kdežto nové myšlení může vzniknout jen myšlením, to jest ve vědomí, při vědomí a programově, zatímco předmětné myšlení se vyvinulo neprogramově z předcházejícího myšlení mytického a tudíž tam zůstaly ještě všelijaké ještě zbytky, kterých si nebylo vědomo a to nové myšlení, logické, pojmové mělo dojem, že je naprostým opakem a protivou starého myšlení mytického a v povědomí řeku mythos a logos to byly dvě proti sobě postavené možnosti, jak myslet. No tak my z distance vidíme, že jsou si strašně blízko a že logos je jen jakási racionalizace toho mýtu. Jenomže zatímco v mýtu to bylo takové pěkné dějové, i když ty děje nebyly ve skutečném čase, nýbrž byly nadčasové, ale měly tam svůj děj, no tak ta racionalizace likvidovala čas definitivně a z těch archai udělala něco nadčasového ale vnitřně svůj čas majícího, nýbrž nadčasového ve smyslu naprosté neměnnosti a jinak prostě místo nějakých archetypů božských nebo herojských členů, tak zde byli ony archai, jak o nich mluví presokratci a další. My teď vidíme, že vlastně to nejdůležitější

v našem pohledu, čím se vyznačoval ten mytický způsob myšlení, to jest, že myslel to co už jednou tady je dané, hotové, že – a veškerou svou pozornost orientoval právě na to, co už tady je, co už je dávno, na jakousi praminulost – no tak že v téhle orientaci ta filosofie, která se cítila jako úplný antipod, protože zavedla logos, pojmové myšlení, čili vlastně jenom to zdokonalila, to jest když myslel, něco myslelo to jako něco už je tu daný a ne jenom teď, nýbrž odedávna, věčný svět idejí. A to je jen racionalizace mytické orientace. Proč to říkám? Protože je na tom krásně vidět, jak to pojmové myšlení si ve svém sebevědomí si rozumělo jen částečně. My dnes tomu svému a jejich pojmovému myšlení rozumíme daleko víc. To znamená, že už to není totéž myšlení. Jak to, že tomu rozumíme víc? Protože náš odstup od toho je větší.

[29:30]

[] Měl bych námitku. Pořád se to pohybuje v mezích toho předmětného myšlení. Nic nenasvědčuje tomu, že ten mythos a potom ideje, racionalizace mýtu atd., že to je pořád jedna věc, která se svým způsobem pohybuje v normální té předmětnosti. Stále ale nechápu, jak udělat z určité kvality jinou kvalitu. Krok z předmětnosti do nepředmětnosti mi není jasný.

LvH Protože to od sebe oddělíte, jako by to od sebe bylo odseknutý sekerou.

[] Já vím, že se tomu neustále vzdalujeme, tudíž nabýváme dojem, třeba oprávněně, že se dostáváme hlouběji, do hlubších poloh předmětného myšlení, tudíž se dostáváme do širšího záběru, ale když z toho vystavíme stále větší a větší kruh, z předmětného myšlení se nedostanu.

LvH Copak tam nejste?

[] Jsem v kruhu, v předmětném kruhu.

LvH Ne, mimo.

[] No já myslím že ne.

LvH No samozřejmě, celou tu dobu jste v něm, poněvadž ten kruh je možná jen díky tomu, že jste původně, daleko původněji jste v tom nepředmětném.

[] To nechápu

[] Moment, ty jsi zahrnul do předmětného myšlení – pozor, to je chyba, mýtus není předmětné myšlení – tam došlo ke kvalitativní změně – předmětné myšlení. Předmětné myšlení je distance, ale mýtus není myšlením distance, tam naopak dochází k identifikaci, oni si nestaví předměty před sebe, oni se s nimi ztotožňují. Takže už jednou ke kvalitativní změně došlo.

LvH A navíc tak, že k té změně mohlo dojít jedině díky tomu mýtu a na základě toho mýtu. Takže pozornost vůči těm nepředmětným konotacím, která pro mýtus byla hlavní, byla teď soustředěna na to, na co ten mýtus kašlal, to jest že třeba říkal že na počátku bylo moře a z něho se vynořila želva a na té želvě se postavil slon a na tom je náš svět. Naprosté koniny. Náboženství mexických indiánů nebo něco takového, no tam když to čtete to je krávošina na krávošinu, prostě nedovedete pochopit, jak na takovéhle blbosti ti indiáni přišli, jo, takovýhle hovadiny to jsou stejně jako v Polynésii nebo já nevím kde to mají s tou želvou a slonem. Tohle je jejich kosmologie. No a my Evropané se tak pochechtáváme – to jsou ale blbci. Ale jim to bylo úplně ukradený. To byla jenom nahodilost, že mluvili o želvě nebo o slonu, zatím byly hluboké

významy, na které ti lidé jako [Loupatka] nebo tak nenarazili, protože jsou tak blbí evropský, že nepochopí, o co tam šlo. To je to nedorozumění. V každém mýtu byly ty věci, které my dovedeme reprodukovat, byly naprosto okrajové, to nikoho nezajímalo. Rozhodující bylo to zasvěcení – a to nám chybí, čili opakovat někomu něco o želvě a o slonovi bez zasvěcení, to je jako mluvit slepému o barvách. No co to znamená? V mýtu byly rozhodující nepředmětné konotace. Ale protože my jsme pro nepředmětné konotace slepí, tak když naši odborníci jezdí po světě za prachy nějakých muzeí nebo já nevím nějakých antropologických společností – a sepisují tam ty krávoviny o těch želvách a slonech, no tak to je stejně tak jako byste posílali lidi, aby studovali šimpanze a oni by chytali jednoho po druhém a počítali, kolik mají chlupů na hlavě třeba. No a naprosto vědecky by to zpracovali. Co byste se potom dověděl o šimpanzích ... Jo a teď přišel zvrát, že pomocí pojmového myšlení bylo možno konstituovat intencionální předmět.

[34:58]

[] Pardon a jak se dostal mýtus do vědomí mytického člověka?

LvH že se od malička opakovali dětem nějaká slova a oni porozuměli postupně, o co jde. To se dělá dodnes. Jenomže to, o co tehdy šlo je úplně něco jiného, než o co jde dnes. Dnes jsou děti od malička nalévány předmětným myšlením.

[] Takže dneska – aby ten člověk mohl nepředmětně vidět, nazírat, musí být vychováván k nepředmětnosti v hlubších souvislostech?

LvH jistě. My to dnes nedovedeme. Jdeme na to úplně nesmyslně. Zatímco k tomu nepředmětnému myšlení, k té vnímavosti, senzibilitě vůči nepředmětným konotacím, by se vlastně měli děti vést, tak my to dodnes zabíjíme a potom, když jsme už staří, tak se najednou začneme zajímat o to, že naše myšlení je vlastně blbé a teď ho budeme opravovat. To je taková absurdita jako že jsme nejdřív vytěsnili něco ze svého vědomí a pak to tam hledáme, pak to vyhrabáváme jako analytici nějaké zasuté vzpomínky. Samozřejmě to musíme změnit, ale jak to máme změnit, když ty děti nás to nenaučí a my když už vyrosteme, tak jsme zkažení. To je otázka, jak se to bude dělat. Velkou pomocí je samozřejmě poezie. Od malička je třeba číst takové bláznivé věci jako je *Alenka v říši divů*. Já když jsem to poprvé dostal do ruky, tak jsem přečetl pár stránek a odložil jsem to, poněvadž je to naprostá krávošina. To už jsem byl zkažený ale. Já to měl dostat o pár let dřív, kdoví. Možná jsou lepší knížky ještě. Poezie s tím pracuje. Lidí, kteří jsou tak trochu difilní a prostě nepřijmou tu kulturu, no tak potřebují si vyrazit z kopejtky, tak píšou básně – a kdo to umí velmi dobře, pomáhá ostatním, kteří taky chtějí, ale jsou slabí a sami si bojí, no tak čtou básně, aby se aspoň trošičku odreagovali od toho hnusného předmětného myšlení. To je ale strašlivá menšina. Většinou jsou všichni zkažení předmětným myšlením...

[38:20]

[] jak se ten mytický člověk, který nazíral nepředmětně, jak se dostal k předmětnosti? Určitý instinkt selhal? Jak se dostal k racionalizaci?

LvH To je těžká věc, Prosím vás, jak se z normálního obratlovce stala žirafa se strašně dlouhým krkem?

[] To je právě, co pořád nevím.

LvH přesně tak, to je jak přeučovat žirafu zas na krátký krk. Jistě, to je tato absurdita, ale je to tak. Co my víme, jak se to dělo? Víme jen ze záznamů. A víme jen jednu věc. Že údajně Thalés si přivezl určité znalosti z Egypta, cestoval a že mu tam řekli, kdy bude zatmění a on s tím přišel a měl velký úspěch, poněvadž zatmění bylo, ale nevěděl proč, to by ještě nebyla filosofie, to by byl Augur, ale pak mu tam řekli, jak tam rozměřují zaplavovaná pole... oni mu řekli, jak to rozměřují. Nevěděli proč. Ale on byl koumák. Jak to, že byl koumák? No holt, Řekové byli koumáci! [smích] no... nevíme. Fakt je, že možná že byli i jinde koumáci, ale nepovedlo se jim to. Fakt je, že Řekové vynalezli něco epochálního. Totiž že místo co by se naučili přesně, jak se dá kolík semhle, natáhne se provaz támhle, další kolík, další provaz... tři dílky, čtyři dílky a pravý úhel mezi tím (pravost do toho dali Řekové) – měli pravidlo, jak to dělat, někdo to vynalezl a pak to všichni dělali. No a Thalés byl koumák a vynalezl Thaletovu větu. Jak to udělal? Místo co by pracoval s kolíkama a s provazem, no tak si to představoval a teď nějak to myslel a nějak se mu upevnil ten pojem... víme, jak si upevňujeme pojmy? Vždyť to sami nevíme. Tradice mluví o pojmech. Ale nikdo neví, co to je pojem. Moderní logika, tam hledám termín pojem – najdete jen když se uřeknou. Ale aby tam řekli, co to je pojem, aby se tím zabývali, to ne, to je tabuizované. Dospěli tak daleko, že zatlačují do nevědoma i věci, které k té metafyzické tradici patří. Pravděpodobně jako obranný trik. Začalo se mluvit o pojmovém myšlení a podrobuje se to kritice...

Místo pojmu budeme říkat jméno nebo slovo a místo soud říkají věta. A věta, to už je napsaný nebo řečený, to už má náležitosti, ale co je to soud? Kdoví, co se nám to tam děje? Takhle to vypadá. Existuje tendence v našem upadajícím filosoficko-theologickém věku – tendence co možná utnout nohu, která nás pohoršuje nebo vyloupnout si oko, které nás pohoršuje, přesně podle evangelia. Jakmile někdo zahlédne problém s pojmovým myšlením, tak ihned utnout.

To víte, je to neskutčné. Nedá se to popsat. Ono se to nedá popsat ani u té žirafy. Kdo to ví? U mála zvířat máme tak krásný příklad jako u koně. Před několika miliony let byli malí jako zajáci – nejdřív měli pět prstů, pak tři a teď mají kopytka – trvá to miliony let – a jak a proč? To je právě problém – tam kauzalita vypovídá...

Stejně – co nám ta doloženost pomůže? Jak to je, proč to je?

A náš problém? Jsme odkázáni na to, kdy začali psát. Co my víme, vynález pojmového myšlení?

KONEC STRANY B

KONEC KAZETY 1

KAZETA 2

STRANA A

LvH Povídej ještě jednou...

[] Takže vracím se k tomu, že předmětem našeho zájmu se stal vztah mezi ryzí nepředmětností a subjektem a vztah mezi předmětnou a nepředmětnou stránkou v subjektu. Ty jsi řekl, že to je vztah reálný a k reálnému vztahu může docházet jen tam, kde dochází ke kontaktu. A ke kontaktu dochází kde? Jak všichni víme – v ekstazi.

LvH V tom prvním případě –

[] No, a ten druhý případ jsi pominul –

LvH Dobře, o tom jsme mluvili také kdysi. Teď jsem zapomněl. Tam je to zvnějšňování vnitřku. Tam je to jinak. To, co ještě není se stává tak, že to lze pak už vidět (?). A při tom je podrženo v rámci jakési integrity, totiž integrity bytí. Čili tam ten kontakt je prostředkován, můžeme-li tak říci – a je to takřka nepřístupná metafora – tam je ten kontakt mezi obojí stránkou prostředkován aktualitou, přítomností. Kdežto ten kontakt subjektu a ryzí nepředmětnosti je, mohli bychom paradoxně říci, prostředkován inaktualitou, nepřítomností.

[] Takže k tomu, abychom se vyhnuli pádu ryzí nepředmětnosti do metafyziky, to jest k tomu, co je nějak „ZA“, tak toto vyhnutí se dá zajistit jedině tím, že tu ryzí nepředmětnost nikdy nezpředmětníme? Jakmile ji zpředmětníme, zapadne do tradice metafyziky?

LvH Ano.

[] A pokud tedy držíme něco, co nelze zpředmětnit, tak se vlastně vyhýbáme či překračujeme tuto tradici?

LvH Ano. A na čem se to ukazuje? K podstatě metafyzické tradice patří to, že tam je relativizován nebo docela vyloučen čas. Tím, že se soustředíme na časové souvislosti či časovou dimenzi a plně ji necháme být, plně zůstane naším tématem, tak máme zajištěno, že do té metafyzičnosti nespádneme nebo že si to hned uvědomíme, že jsme spadli. To je objev – více lidí, už déle, ale tohle je ten největší důraz mladého Heideggera, že ukázal že pro pochopení bytí je pochopení času základní. Že pochopit bytí bez času, to je metafyzika.

[] Já mám trochu potíže pochopit, že ten kontakt mezi ryzí nepředmětností a subjektem je zprostředkován inaktualitou. V souvislosti se slovem aktualita jsem si **Izmana, který to používal v opačném smyslu – jako že aktualita a otevřenost k budoucnosti je totéž.

[4:55]

LvH Já jsem to udělal záměrně, protože ten Dilzmann (?) tady ještě furt straší a bude strašit příště, takže jsem myslel, že by bylo vhodné trochu zasít semena sváru. Prostě – když se špatně z problematiky vykrojí jednotlivé složky a ty intencionální předměty – nebo nesprávně se nasoudí pojmy a nesprávným způsobem tudíž nakonstituuji intencionální předměty, tak se může stát, že si znemožníme řešení. A Dilzmann je kardinální případ. On intuitivně vidí problém – a aparát, s kterým k tomu přichází mu znemožní, aby z toho vytěžil, co může. Takže ho použije jen k tomu, že to obkrouží, komentuje a má tam připomínky a bonmoty, ale filosoficky se k tomu nemůže dostat, protože aparát má nevhodný. Proto to musí být jinak. Ta

inaktualita, to není míněno věčnost, poněvadž proti tomu on to postavil, nýbrž to je to, co ještě není – to není aktuální, to není přítomno, to není přítomní. A právě ten kontakt mezi subjektem a ryzí nepředmětností se nemůže odehrávat v rámci tohoto světa. A jenom v rámci tohoto světa je prezence možnost (?). Čili to je inaktuální, neprezentní, nepřítomnost, která jediné dovolí setkání, a tedy zprostředkuje setkání subjektu. No a protože subjekt je prezentní, jinak není. I když není jen prezentní, má svou minulost a budoucnost. Tak pokud se ale má setkat s ryzí nepředmětností, tak se nemůže setkat jakožto prezentní, nýbrž jenom ve své budoucnosti, jen tou svou složkou, která ještě není. Čili setkání je možné...

[] Když tam ta složka ještě není, tak musí od něho odcházet

LvH Od sebe odcházet

[] Jistě

LvH Co to je to, od čeho odchází? On neodchází od své budoucnosti. Od své přítomnosti

[] Do budoucnosti?

LvH Kam jinam

[] potom ta přítomnost je zde pojatá trochu jinak. Jsme schopni poznávat jen v přítomnosti. Nemůžeme ji poznávat nějak v minulosti nebo budoucnosti.

LvH Poznávat jo, ale to už je reflexe. Ale setkání, to není žádné poznávání

[] hele, tobě tam vzniká časová smyčka – když z přítomnosti odchází do budoucnosti a náhle je tam jako ten, který ještě není a pak se zase vrací zpátky

[09:20]

LvH To je známá věc. Jistě časová smyčka. To je takřikajíc můj hlavní problém. Já si myslím, že není možné – mě se to strašně líbí, že to kvantové vidění to umožňuje – aspoň to říkají, ale – už jenom reflexe, že je možná jediné díky časové smyčce. Ne ve své realizaci, ale ve svém základě. No ale já nevím, jak na to ještě jít. Je mi jasné, že tu je vážný problém, to se musí nějakým způsobem na to najít vhodný způsob, vhodný postup, jak se tomu dostat na kobytku. No ale problém tam je. Prostě musí existovat – tento svět je nevyložitelný po mém soudu, jestliže se bude držet jednosměrný tok času! - musí být nějaká možnost obráceného toku času. Jaká, to je otázka. Jestli je to možné jako paralelní nebo nějak zrcadlově obrazový jev, anebo jestli je to možný pouze jenom v nějakém tom nekontrolovatelném takřka, jen hypotetickém nepatrném kvantu času? – to jsou problémy, samozřejmě filosofie si může vymyslet spoustu koncepcí a rozhodující bude, co se bude hodit také fyzice. Ne že by bylo rozhodující to, s čím přijde fyzika, poněvadž to by se zase nemuselo hodit filosofům. Ale musí se nakonec nějak dohodnout. Ale aby se mohli dohodnout musí mít nějaký společný jazyk, to znamená, že filosofové musí mít zájem o fyziku a fyzikové o filosofii, jinak to nemá šajn.

[12:17 PŘEDĚL]

My jsme se minulý týden tady sešli a poněvadž jsme neměli referenta, tak jsme značnou část prokecali uvažováním, jak by se dalo 1) vyřešit problém těch večerů, kdy tady nebudu a 2) a jak

by se daly udělat ty diskuse o tom, co se už probralo. A Honza přišel s takovým nápadem, který se mi dost zalíbil a myslím, že přinejmenším se musíme pokusit to zprubovat.

Totíž, mohlo by se udělat tahle věc – někdo by to připravil – tím, že by to všechno vyposlechl – a našel by určitá místa, která by za to stála – a že by se tu pustili určité kousky z diskuse, kde by se přehrála formulace otázky nebo námitky z vaší strany a přehrálo, co já říkám. A teď kdyby se to takto udělalo, bylo by 1) jasné, čemu jsem se vyhnul, jaké skoky jsem tam udělal, jakých sofismat jsem se dopustil... Potom, že bude možno, aby ten, kdo tu otázku postavil, aby eventuelně si odpověděl sám potom, co od té doby už se zase udělal nějaký pokrok a že by se srovnalo, jestli od té doby se to vyjasnilo nebo ne. A eventuelně pokud ne, že by se otázka mohla zformulovat nově a doformulovat, abych se tomu třeba už vyhnout nemohl.

Takže příprava by byla nutná, někdo by to musel připravit – 2) zkontrolovalo by se tak, jestli se něco vyjasnilo. Jestli ten kdo, formuloval, má jasněji a zároveň jestli všichni ostatní mají více jasno... myslím, že by se to mohlo zkusit a něco přinést. Trošku to tedy vypadá jako svlékací poker.

Je to trošku takový – zejména pro mě, takový peinlich, zvláště když se za mé přítomnosti budete moci povrtat v tom, co jsem říkal. Ale fakt je, že to může mít jisté výsledky. Zatím jsme se domluvili, že bychom s tím mohli začít v lednu. Takže zatím, se domluvíme. Starat se o to bude Honza.

[V 16:50 STŘIH]

[] ...K tomu křesťanství – Existuje článek v *Křesťanské revue*, kde je k tomu rozebrána myšlenka Karla Bartha, kde tvrdí, že křesťanství není náboženství, měl jste to v ruce?

LvH Kdy to vyšlo?

[] šedesátá léta

LvH Tenkrát bylo těchhle diskusí víc. Já sám to mám nikoli z *Křesťanské revue*, ale z Bartha. Mně se to velice líbilo a svým způsobem mě na to přivedl a diskuse tu vznikly – díky Bonhoefferovi – Bonhoeffer byl žákem Barthovým a potom když tam byl v takových mimořádných podmínkách, tak to dotáhl a zašpicoval daleko více. U toho Bartha je to všechno takové učesané. A ten Bonhoeffer z toho udělal provokativní formulace. Ale je to už v Barthovi, vskutku, a mně se zdá, že to je velmi oprávněný a že se na tom dá dál stavět. Jistý čas to bylo po celé Evropě i Americe, zejména v Evropě to bylo velmi aktuální a hodně se o tom diskutovalo a teď se na to jako všechno zapomnělo a už se k tomu nikdo nevrací a jako kdyby to vyšlo z módy. Po mém soudu – takovéhle věci nemohou vycházet z módy. Pokud to v jisté době někomu dojde jako pravda, tak přece na to nemůže zapomenout. V zásadě vám ale dávám za pravdu, že s tímhle tím přišel Barth, je to součástí jeho základní koncepce, že religiozita patří, jak se tenkrát říkalo, k přirozenému myšlení, a on je proti tomu, aby teologie vycházela z přirozeného myšlení. Je velkým oponentem tzv. „přirozené teologie“ a v téhle věci se střetá nejenom s katolickou tradicí dlouhou, ale zejména s Brunnerem, to byla vnitroevanglická diskuse, kde Brunner držel tu přirozenou teologii a Barth to prudce odmítl. No a protože odmítl

přirozenou teologii, byl nucen odmítnout také přirozenou teologii, včetně religiozity. Ta teologie nemůže být založena na náboženství z tohoto důvodu. Může ho trpět jako okrajovou záležitost, ale k podstatě teologie a k podstatě křesťanství náboženství nepatří. A teď Bonhoeffer jenom to dotáhl dál a řekl – no tak když nepatří náboženství, tak nepatří ani bohové. Poněvadž jaképak to je náboženství bez bohů a jakýpak to je bůh bez náboženství? I když tedy v češtině je to daleko jakoby triviálnější, že to je oboje náboženství a „boh“, kdežto *religio* je něco jiného. Někde jsme tady o tom mluvili v poslední době.

[20:25]

Existují dva etymologické výklady toho *religio*. Běžné je od *religare*, Cicero má od *religere*. Výkladově se to rozlišuje tím, že to *religare* je od *legare* – *re-legare* – a znamená to vazbu k něčemu – člověk je vázán k něčemu. A v tom případě, když je někdo vázán na své auto, byl by to jistý druh religiozity. Ovšem to je nepřesvědčivé, auto se může skutečně stát někomu bohem.

Religere – *re-legere*. *Legere*, to je podobně odraz z řeckého – znamená jednak sbírat a jednak čísti. (číst=sbírat písmenka) *relegere* je znovu sbírat písmenka, znovu čísti, znovu projít nějakou činností sbírání.

Podle mě je vykládat religiozitu ze struktury nějaké závislosti, vazby na něco, je hluboce nedostatečné.

Naproti tomu *relegere* je pro to své *re*, a *legere* je činnost, no tak tam máme archetypickou činnost, napodobování archetypů. Filologové by s tím možná nesouhlasili a Cicero by nevěděl, o čem je řeč, ale já myslím, že jeho etymologie nám dovoluje pojmut religiozitu jako vázanost na archetypy, ne na cokoli – tím pádem je zachována i druhá možnost... po mém soudu je to podstatnější východisko...

Hlavní myšlenka je v tom, že když Barth přišel s tou tezí, že křesťanství není vázáno na přirozenou religiozitu, to jest není jedním z náboženství, ani tím nejvyšším...

Tenkrát se vyskytl argument, že říkat, že křesťanství je nejvyšší náboženství je něco tak blbého jako říkat, že člověk je nejdůležitější opice. To zanedbává důležitou stránku věci, že totiž člověk přestal být opice. A vykládat ho jako zvlášť dokonalou opici je nonsens. Podobně vykládat křesťanství jako zvlášť dokonalé náboženství. Už od proroků můžeme dokládat, jak jsou všechny religiózní prvky, struktury, rituály atd. jsou napadány soustavně a relativizovány. Všechny ty náboženské úkony, zvyklosti atd. jsou učiněny ničím. A to nejenom oběti, ale i dokonce chození do chrámu je zproblematizované... I věcně se to dá doložit. Tradice židovsko-křesťanská je ve své hloubce či ve svém hlavním [...] ostře protináboženská a protimytická. Že se to dá dovést až do Nového zákona, kde v redakcích už se na to samozřejmě zapomnělo, ale jsou tam prvky – třeba důležitá věc, že je tam poznamenáno, že když Ježíš zemřel, vypustil duši na kříži, že bylo zemětřesení a roztrhla se opona chrámová. Což vypadá jako jiný zázračný úkaz. Ale tam to mělo hluboký smysl v tom, že šlo o oponu, která oddělovala svatyni svatých od ostatního chrámu. A právě tenhle zbytek toho rozdělení na sacrosanctum a potom to ostatní, že byl zrušen, že de facto svět není rozdělen na oblasti posvátné a ty světské, profánní, ale že není základního rozdílu mezi světem a svatyní svatých. Svatyně svatých je všude a svět je také všude. To je v Novém zákoně, jenomže je to přehlíženo a nikdo se k tomu moc nehlásí.

[29:20]

Upadlo to v zapomenutí, náboženské prvky na sebe křesťanství znovu nalepilo a zejména po pádu říše římské a poté, co se křesťanství začalo rozšiřovat do pohanských krajů, zejména mezi Germány, tak 1) došlo k zneužití křesťanství jako ideologie (už od konstantinismu), která si ospravedlňovala vojenské podmanění dalších kmenů a národů pod rouškou šíření křesťanství se dobývala mnohá území. A 2) aby to šíření křesťanství bylo snadnější a bezbolestnější, tak se z těch zvyků místních se přejmenováním a malými úpravami se dělaly křesťanské slavnosti. Takže ze slunovratu se udělaly Vánoce atd. Navázalo se na pohanské zvyky a jenom se tak jako pokřtily, pokropily svěcenou vodou. Tyto dva momenty otupily protinábožensky hrot a naopak otevřely dveře, aby křesťanství na sebe zase nalepilo spoustu religiozity. Takže po celý středověk a po celý novověk až dodneška se považuje za úplně samozřejmé, že křesťanství je náboženství. A zatím to je jenom kolorit, který zbytněl. Prostě tenkrát kdysi dávno se mluvilo o Bohu prostě, protože to nebyl problém. Všechno bylo plné bohů. Protináboženský moment spočíval v tom, že se říkalo – nejsou bohové, je jenom jeden Bůh. A teď navíc ještě ten jeden Bůh je nezpředmětnitelný, nezobrazitelný. Tak už tenkrát to cítili jako ateisty a židé a křesťané byli problémem pro všechny společnosti, že, v Římě byli považováni za ateisty, protože v Římě bylo pravidlo, že když se podmanil nějaký nový národ a stal se součástí říše římské, takže vybraní příslušníci se stali římskými občany, tak se přenesla božstva z místních chrámů národních, tak se přenesla do římského panteonu. No a tohle nebylo ani s židy, ani s křesťany možné provést, protože tam nebylo co přenést. Tak to byli ateisté. A to nebyla náhoda, že nebylo co přenést. To se prosazovalo generace velkými boji – z nejdůležitějších pretheologických důvodů. Teď jsem to rozkecal strašně, nezlobte se, ale je to vlastně potvrzení toho...

Ještě jednu věc, poznámku – já jsem si to uvědomil teď v tom *Parafu*, tam je jako první článek jakási kritika, analýza, ono to není nic tak mimořádného, Součekova pojetí filosofie teologie, co psal v 44 a je to ne dost přiměřeně, dost adekvátní pochopení, je to nedokonalé nebo nesprávné pochopení, nepochopení toho, co tam Souček píše a ani není dost dobře proti tomu postavená druhá pozice. Ale jedna z nejdůležitějších vad toho článku spočívá v tom, že se vůbec neptá po kontextu, v kterém to Souček píše. Takže jednak je ta kritika psaná bez důkladnější znalosti protestantských tradic, a to jest také tradice způsobu, jak se o tom mluví a píše. To jest bez porozumění pro ten teologický jazyk a zejména pro to, na koho Souček navazuje. No a to, co tam ten Souček píše, to je jenom Barth. To jsou pozice Barthovy, které se najdou v té jeho *Kirchliche Dogmatik* I-2 a IV-1 – to má díly a poněvadž je to moc tlustý, tak ještě díl se dělí na dvě části. Tam jsou důležitá místa, na která souček navazuje. Teď zajímavá věc je tato. Já jsem si to onehdy uvědomil a říkal jsem si, je potřeba znovu přečíst výpisky z toho – nejkurióznější věc na tom je, že Souček velmi věrně dodržuje formulace Barthovy, někde doslovné formulace. A v jedné věci je obrovský rozdíl. Barth dává obrovskou váhu, obrovský důraz na objekt víry. Tento termín, mám dojem, se u Součka vůbec nevyskytuje. Souček to cenzuroval, pokud jde o (tento termín?). Ale to ne, že by prostě jen Barth se tak vyjadřoval. Ne on tam z toho dělá z toho theologúmenon, dělá z toho základní teologické kritérium. Víra bez předmětu víry prostě není žádná víra. Jak jsme to u Jasperse viděli. Ale tak masivně to tam zdůrazňuje. A najednou si člověk uvědomí – a já si to nikdy nedal dohromady, až teprve teď. Já mám dojem, že u toho Součka tam nikde ten předmět není. A u toho Bartha na plné pecky. To je jen taková zajímavost. A nepamatují, že by Souček někdy mluvil o nepředmětném myšlení. Já jsem to od

něj nikdy neslyšel zdůraznit a přesto věděl, že tam je nějaký problém a cenzuroval. Jinak je to úplný Barth, do češtiny přeríkaný Barth, ta Součková studie.

KONEC STRANY A

KONEC KAZETY 2